

O‘ZBEKISTONDA EKOLOGIK TURIZMNI RIVOJLANTIRISH**Umarov Omonjon**

Qo‘qon Universiteti o‘qituvchisi

Ilhomjonova Malohatxon

Qo‘qon Universiteti talabasi

Annotatsiya: Mazkur tezisda O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirishning zamonaviy usullari, ekologik turizmni rivojlantirish istiqbollari va ekoturizmni rivojlantirishdan ko'zlangan maqsad haqida tushuncha beriladi hamda xulosa muallif tomonidan bayon etilgan.

Kalit so'zlar: ekoturizm, qo'riqxonalar, kurortlar, ekologik barqarorlik.

Tabiat quchog'iga sayohat qilishni tashkillashtirish to'g'risida fikr yuritganda, ko'pincha "ekoturizm" atamasi tilga olinadi. Aslida ekoturizm, bir tomondan, turistik bozorda jadal o'sib kelayotgan tarmoq, ikkinchi tomondan esa insoning tabiatga ijobiy ta'siriga asoslangan tizim. Qolaversa, u turizm infratuzilmasining ajralmas qismi bo'lib, faqat g'oyagina emas, balki, umumiy turizmning aniq turi, hisoblanadi. Uning atrof-muhitga ta'siri turlicha (salbiy, neytral va ijobiy) bo'lishi mumkin. "Ekoturizm" qo'riqxonalar hududlari va tabiiy bog'larning zamonaviy ish yuritish faoliyatida keng qo'llanilmoqda. Bu sayyohat turining dunyo miqyosida jadal o'sishiga sabab faqat atrof-muhitning ahvoli yomonlashishigina emas, balki, hordiq chiqariladigan mashhur joylar-tog' bag'ridagi kurortlar, suvi iliq dengizlarning qirg'oqlari, tekisliklar va o'rmonzorlar borgan sari ko'proq o'zlashtirilayotganligi hamdir.

Ekoturizm (ekoturizm, yashil turizm) - antropogen ta'sirga nisbatan ta'sirlanmagan tabiiy hududlarga tashrif buyurishga qaratilgan barqaror turizmning bir shakl hisoblanadi.

Ekoturizmni rivojlantirishdan ko'zlangan maqsad quyidagilardan iborat:

- jahon turistik xizmat bozorida O'zbekistonning ekoturistik salohiyati, tabiiy potentsiali va resurslarini namoyish qilish;
- hududlarning, ayniqsa tabiatning, geotizimlarning ekoturistik resurslari va imkoniyatlaridan yanada samarali foydalanishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar olib borishni rag'batlantirish;
- turizmni rivojlantirishda ekoturizmning ahamiyati va ulushini oshirish;
- O'zbekistonda joriy etilgan turistik faoliyatda ekoturistik xizmatlar sifatini tubdan takomillashtirish va ekoturistik xizmatlar hajmini jadal oshirish;
- istiqbolda ekoturizmni rivojlantirishga qaratilgan ilmiy, innovatsion va metodik ishlanmalarni yaratish;

Ekoturizmning maqsadi – hozirgi va kelajak avlodlarning ekologik xavfsizligi va barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun tabiatdan turistik yo'nalishda oqilona foydalanishdir. Demak, mamlakatimiz iqtisodiy rivojlanishida ekoturizmning iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyatini aniqlash, rivojlanish parametrlarini tahlil qilib, uni respublikamiz turizmiga tatbiq etish, ekoturizm faoliyati bozorini tashkil qilish hamda uning istiqbolli yo'nalishlarini ishlab chiqish katta ahamiyatga molik. Sohada yechimini kutayotgan dolzarb muammolar ko'p. Ularni chuqur

o‘rganish, ilmiy tahlil qilish orqali olingan xulosalar hamda sohada to‘plangan bilimlarni umumlashtirishga doir takliflar kiritish zarurligi tadqiqot mavzusining dolzarbligini ko‘rsatadi. O‘zbekistonning turizm sohasidagi ijobiy qiyofasini shakllantirishda ekoturizm rolini oshirish kerak. O‘zbekiston ekoturistik resurs va imkoniyatlarga juda boy. Turoperatorlik firmalari tomonidan “Toshkent-Chorvoq-Toshkent”, “Toshkent-Bildirsoy-Chimyon-Toshkent”, “Toshkent-Zomin-Toshkent”, “Toshkent-Aydarko‘l-Toshkent” kabi marshrutlarda o‘tkazilgan ekoturlar, cho‘l hududlardagi tuyadagi sayr, nafaqat O‘zbekiston, balki butun dunyo turistlarining katta e‘tibor va e‘tiroflariga sazovor bo‘lmoqda. So‘ngi yillarda O‘zbekistonda ekoturizmning ilmiy va metodologik asoslarini ochib berishga qaratilgan bir qator ilmiy izlanishlar olib borildi, nomzodlik va magistrlik dissertatsiyalari himoya qilindi, ilmiy va o‘quv adabiyotlar nashr qilindi. An‘anaviy ustoz-shogird tizimida ekoturizm va o‘lkashunoslikning nazariy jihatlarini o‘rganildi. Ammo, bu boradagi tahlillar ekoturizm yo‘nalishida tabiatni, geotizimlarni yaxshi biladigan, tabiatda va tabiatning ekstremal sharoitlarida guruhni boshqara oladigan, zurur bo‘lganda birinchi tibbiy yordamni ko‘rsatish malakasiga ega bo‘lgan bakalavr kadrlar tayyorlash dolzarbligini ko‘rsatmoqda. Sababi, tarixiy turizm, diniy turizm, tibbiyot turizmi, madaniy turizm kabi turizm turlari asosan shahar joylarda, turistik infrastruktura va servis obektlari yetarli joylarda o‘tkazilsa, ekoturlar asosan tabiat qo‘ynida va geotizimlarda olib boriladi, aksariyat ekoturlar ekstremalligi bilan xarakterlanadi. O‘zbekistonda o‘ziga xos joziba va takrorlanmas manzaralarga boy bo‘lgan speleoturizm (g‘or turizmi) katta imkoniyatlarga ega. Ayni paytda O‘zbekistonda 500dan ortiq g‘orlar bo‘lib, ma‘lumotlarga ko‘ra, yetarli turistik infratuzilmaga ega bo‘lmaganligi sababli ularning birortasiga ham ekoturlar tashkil etilmayapti. O‘zbekiston cho‘llari va tekislik hududlarida barxan, dyuna, to‘qay, sho‘rxok, taqir, quduqlarni, shuningdek mahalliy cho‘ponlar yashash tarzini namoyon qiluvchi o‘tovlarni tomosha qilishga qaratilgan tuya sayrini tashkil etish katta imkoniyatlarga ega.

Xulosa qilib aytishimiz mumkin ekoturizm tizimi asosida turistik faoliyatning turli xillarda qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan tamoyillar yotadi. Ular bilimni oshiradigan yoki sarguzasht sayyohatlari (piyoda, otida, suvda, tog‘da, sayr va hokazo), talabalar 11 ta‘tillari, ornetologik turlar, ilmiy turlar va ekspeditsiyalar, dam olish ekskursiyalari, bolalar dam olish maskanlari va hokazolarni o‘z ichiga oladi. Ekoturizmga bo‘lgan qiziqish haqiqiy turistik tajribaga hamda tabiatni qo‘riqlashga talab oshib borayotgani tufayli paydo bo‘ldi. Yuqorida berilgan ta‘riflarni umumlashtirgan holda aytish mumkinki, fikrimcha, ekoturizm – bu, turizmning tabiiy, madaniy va ijtimoiy qadriyatlar bilan moslashadigan hamda tabiatning tabiiy muhitda uyg‘unlashuvini targ‘ib qiladigan va mahalliy aholining turmush tarzini o‘zgartiruvchi maxsus sohasidir. Ekoturizmni rivojlantirishga sabab bo‘ladigan asosiy omillar tabiatga sayyohat va uni muhofaza qilishni o‘zaro birlashtiradi hamda shu tariqa atrofmuhit himoyasining iqtisodiy rag‘bati bo‘lib xizmat qiladi. Yana bir afzalligi shundaki, u yovvoyi tabiat bilan jamiyatning turli-tuman madaniy qadriyatlari orasidagi munosabatni yaxshiroq tushunish hamda bu haqda ko‘proq axborotlar olish imkoniyatini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Raxmatulla Xaitboyev – “Ekologik turizm” Toshkent – 2018
2. Hamidov O.H., Norchaev A.N. – “Ekoturizm” Darslik Toshkent-2011
3. [Marufdjan Usmanov](#) – “O‘zbekistonda ekoturizmni rivojlantirishning milliy modelini yaratishning ba’zi masalalari” Samarqand-2019
4. E. Mahkamov D. Karimqulova – “Ekoturistik marshrutlar va ularni ishlab chiqish usullari”
5. Boburmirzo, X., & Abbosxon, Y. (2022, March). O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK BIZNES FAOLIYATINING RIVOJLANISH TAHLILI. In E Conference Zone (pp. 168-170).
6. Ruziev, S., Rasulov, H., & Yusupov, A. (2022). MEHMONDO‘STLIK VA TURIZM SANOATIDAGI BOSHQARUV SOXALARIDA GENDER XILMA-XILLIGI. *PEDAGOGS jurnali*, 2(2), 156-173.
7. Nishonkulov Shohruhxon, & Gafurov Khurshid. (2023). THE IMPACT OF UZBEKISTAN’S FOREIGN DEBT ON THE GROSS DOMESTIC PRODUCT. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1(1), 265–267. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.431>
8. Umarov Toxirjon Mamurjonovich. (2024). ERKIN IQTISODIY ZONALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA INNOVATSIYALAR VA INVESTITSIYALARNI RAG‘BATLANTIRISHDA KLASTER YONDASHUVINING O‘RNI. INTERNATIONAL CONFERENCE OF NATURAL AND SOCIAL-HUMANITARIAN SCIENCES, 1(1), 156–167. Retrieved from <https://universalconference.us/universalconference/index.php/ICNSHS/article/view/277>
9. Farkhod, M., Azadkhon, K., Gulkhon, M., & Oybek, A. (2020). Advantages of the transition to a digital economy in the innovative development of Uzbekistan. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*, 12(6), 1226-1232.
10. Otto, M., & Thornton, J. (2023). JAHON IQTISODIYOTI VA XALQARO MUNOSABATLAR. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 216-219.
11. Aliyevich, Y. A. (2023). O ‘ZBEKISTON IQTISODIY SHAROITIDA INSON RESURLARIDAN FOYDALANISHDAGI FAOLIYAT TURLARI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1, 76-78.
12. Omonjon, U. (2023). ISH BILARMONLIK VA MICE TURIZMNI AXAMYATI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 249-250.
13. Yuldasheva Nilufarxon A‘zamjon qizi, Umarov Azizjon Azamjon o‘g‘li, & Abdullayev Axrorjon Axadjon o‘g‘li. (2023). SUN‘IY INTELLEKT VA RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJLANISHI. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1(1), 73–75. <https://doi.org/10.54613/ku.v6i6.254>
14. Qodirjon o‘g‘li, B. T., & Nazarali o‘g‘li, M. S. (2023). FISCAL POLICY AS THE PRIMARY TOOL TO AFFECT THE STRENGTH OF THE CAPITAL MARKETS. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 8, 32-35.
15. Mamurjonovich, U. T. (2022). WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL RELATIONS. ФГБОУ ВО «КАБАРДИНО-БАЛКАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. ХМ БЕРБЕКОВА». КОЛЛЕДЖ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ЭКОНОМИКИ (РОССИЯ) ИСЛАМСКИЙ УНИВЕРСИТЕТСКИЙ КОЛЛЕДЖ ТАЗКИЯ, 142.
16. Mamurjonovich, U. T. (2023). JAHON IQTISODIYOTIDA YANGI INDUSTRIAL DAVLATLARNING TUTGAN O‘RNI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 344-345.